

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 212/09-26

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 10. novembra 2009 v senáte zloženom z predsedu Rudolfa Tkáčika zo sudcov Jána Auxta a Ľubomíra Dobríka vo veci sťažnosti J. S., P., zastúpeného advokátom JUDr. E. K., K., pre namietané porušenie jeho základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo J. S. na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008 v časti, v ktorej rozhodol o trovách konania, **p o r u š e n é b o l i .**

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008 v časti, v ktorej rozhodol o trovách konania, **z r u š u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením z 28. júla 2009 prijal na ďalšie konanie sťažnosť J. S., P. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. E. K., K., pre namietané porušenie jeho základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008.

Zo sťažnosti vyplynulo, že sťažovateľ sa žalobou podanou na Krajskom súde v Prešove (ďalej len „krajský súd“) domáhal preskúmania zákonnosti rozhodnutia Daňového riaditeľstva Slovenskej republiky so sídlom v B. (ďalej len „daňové riaditeľstvo“) č. I/225/8620-79637/2005/990705-r zo 4. novembra 2005, ktorým odporca potvrdil dodatočný platobný výmer Daňového úradu v P. (ďalej len „daňový úrad“) č. 717/230/37190/05/Han. Krajský súd rozhodnutím sp. zn. 1 S 9/2006 žalobu sťažovateľa zamietol. V odvolacom konaní najvyšší súd rozsudkom sp. zn. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008 zmenil rozsudok prvostupňového súdu tak, že zrušil rozsudok krajského súdu, ako aj žalobou napadnuté rozhodnutie daňového riaditeľstva. O náhrade trov odvolacieho konania rozhodol tak, že mu ich z dôvodov hodných osobitného zreteľa priznal len sčasti, pretože žalobca zavinil skutkový stav, v dôsledku čoho správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok.

Sťažovateľ v sťažnosti uviedol:

„Rozsudkom Najvyššieho súdu SR č. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008 (doručený 19. decembra 2008) došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR č. 3 Sžf 85/2007 je vo svojom výroku o trovách konania nepreskúmateľný pre nedostatok dôvodov, je zjavne arbitrárny, z ústavného hľadiska neutržateľný a má za následok porušenie základného práva sťažovateľa na spravodlivý súdny proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho práva na spravodlivé prejednanie jeho záležitosti podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

1. Najvyšší súd SR v rozsudku č. 3 Sžf 85/2007 nepriznanie ďalších nákladov ako súčasť trov nepriznal sťažovateľovi z dôvodov hodných osobitného zreteľa. Za dôvody hodné osobitného zreteľa súd považuje to, že sťažovateľ si zavinil skutkový stav v dôsledku ktorého správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok.

Podľa ustanovenia § 48 ods. 4 zákona č. 511/1992 Zb., platného v čase vydania rozhodnutia žalovaného, ak odvolanie smeruje proti rozhodnutiu o dani určenej podľa pomôcok, skúma odvolací orgán dodržiavanie zákonných podmienok na použitie tohto spôsobu určenia dane. Ak odvolací orgán zistí, že tieto zákonné podmienky boli dodržané, odvolanie pre jeho neodôvodnenosť zamietne. Odvolací orgán zamietol odvolanie proti dodatočnému platobnému výmeru Daňového úradu P. č. 717/230/37190/05/Han, pretože dospel k záveru, že zákonné podmienky na použitie určenia dane podľa pomôcok boli dodržané a preto námietky vecného charakteru považoval za nepodstatné. K rovnakému záveru dospel aj Krajský súd v Prešove, ktorý v rozsudku uvádza, že ak žalovaný žalobou napadnutým rozhodnutím odvolanie žalobcu pre jeho neodôvodnenosť zamietol, postupoval v intenciách ustanovenia § 48 ods. 4 a ods. 5 zákona č. 511/1992 Zb. ...

Najvyšší súd rozsudkom potvrdil, že zákonné podmienky na použitie určenia dane podľa pomôcok neboli dodržané a z uvedeného dôvodu sťažovateľ bol rozhodnutím správneho orgánu ukrátený na svojich právach. Za daného stavu nemá oporu a logiku výrok súdu o trovách konania, ktorým nepriznal sťažovateľovi ďalšie náklady ako súčasť trov z dôvodov hodných osobitného zreteľa, pretože sťažovateľ zavinil skutkový stav v dôsledku ktorého správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok. Záver Najvyššieho súdu SR vo výroku o trovách konania a v jeho odôvodnení je takto v priamom rozpore so závermi súdu o zásadných právnych a skutkovo relevantných otázkach súvisiacich so samotným predmetom súdneho sporu. Rozsudok Najvyššieho súdu SR č. 3 Sžf 85/2007 vo výroku o trovách je v zásadnom rozpore s odôvodnením vo veci samej, a z toho

dôvodu rozsudok vo výroku o trovách konania je arbitrárny a z ústavného hľadiska neutržateľný.

2. Navrhovateľ v danej veci ďalej uvádza, že Najvyšší súd rozhodoval o trovách súdneho konania. To znamená, že keby si žalobca skutočne zaviniť skutkový stav v dôsledku ktorého správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok, nepriznanie trov súdneho konania by mohlo byť odôvodnené len dôvodmi hodnými osobitného zreteľa, ktoré sa vyskytli v súdnom konaní, ktoré mu predchádzalo.“

Sťažovateľ preto žiada, aby ústavný súd vydal tento nález:

„1. Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom č. 3 Sžf 85/2008 z 23. októbra 2008 vo výroku o trovách konania porušil základné právo J. S. na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 3 Sžf 85/2008 z 23. októbra 2008 sa vo výroku o trovách konania zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie a rozhodnutie.“

Sťažovateľ si neuplatnil náhradu trov v konaní na ústavnom súde.

Najvyšší súd sa na základe výzvy ústavného súdu vyjadril k sťažnosti podaním sp. zn. Snj 5/09-6 doručeným ústavnému súdu 1. júna 2009, v ktorom uviedol:

„Najvyšší súd Slovenskej republiky nepriznal sťažovateľovi ďalšie náklady ako súčasť trov z dôvodov hodných osobitného zreteľa, ktoré tu boli nesporne dané a odôvodnené.

Sťažovateľ zaviniť skutkový stav v dôsledku ktorého správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok tým, že nezabezpečil ochranu svojho účtovníctva voči odcudzeniu. Táto skutočnosť nebola v konaní sporná a najvyšší súd nepovažoval za potrebné opakovane ju podrobne rozvádzať vo výroku o trovách konania.

Podľa § 35 zák. č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve účtovná jednotka je povinná zabezpečiť ochranu účtovnej dokumentácie proti strate, odcudzeniu zničeniu alebo poškodeniu. Účtovná jednotka je tiež povinná zabezpečiť ochranu použitých technických

prostriedkov, nosičov informácií a programového vybavenia pred ich zneužitím, poškodením, zničením, neoprávnenými zásahmi do nich, neoprávneným prístupom k nim, stratou alebo odcudzením.

Samotná skutočnosť odcudzenia účtovníctva je vždy podozrivá, pretože v takýchto prípadoch súdu nie je zrejmé, ako je účtovníctvo podnikateľa ako majetkový prospech využiteľné pre páchatel'a takéhoto trestného činu.

Skutočnosť, že Najvyšší súd Slovenskej republiky sa rozhodol zohľadniť zavinenie skutkového stavu, v dôsledku ktorého pristúpil správca dane k vyrubeniu dane podľa pomôcok, nie je podľa názoru súdu porušením základného práva sťažovateľa na súdnu a inú právnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie.“

Právny zástupca sťažovateľa na výzvu ústavného súdu oznámil, že sťažovateľ súhlasí s upustením od ústneho pojednávania. Podobne predsedníčka kolégia najvyššieho súdu uviedla, že najvyšší súd súhlasí s upustením od ústneho pojednávania vo veci prijatej sťažnosti sťažovateľa. Ústavný súd preto podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, ktoré vzhľadom na charakter konania nemohlo prispieť k ďalšiemu objasneniu veci.

II.

Zo sťažnosti a z jej príloh ústavný súd zistil, že daňový úrad po daňovej kontrole u sťažovateľa za rok 2002 mu určil daň za rok 2002 podľa pomôcok, na základe ktorých mu vyrubil dodatočným platobným výmerom č. 717/230/37190/05/Han rozdiel dane v sume 2 040 162 Sk. Daňové riaditeľstvo v odvolacom konaní potvrdilo dodatočný platobný výmer. V žalobe o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia daňového riaditeľstva poukázal sťažovateľ na skutočnosť, že pre postup podľa § 29 ods. 5 a 6 zákona č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 511/1992 Zb.“) a určenie dane podľa pomôcok neboli splnené zákonné podmienky. Krajský súd dospel k záveru, že žaloba nebola dôvodná, a preto rozhodnutím sp. zn. 1 S 9/2006 z 25. septembra

2007 žalobu zamietol. Sťažovateľ sa proti rozsudku krajského súdu včas odvolal. V odvolaní opätovne namietal aplikáciu § 29 ods. 6 zákona č. 511/1992 Zb., podľa ktorého, ak nesplní daňový subjekt pri dokazovaní ním uvádzaných skutočností niektorú zo svojich zákonných povinností, v dôsledku čoho nemožno daňovú povinnosť správne určiť a daň sa neurčí ani podľa odseku 5, je správca dane pri určovaní daňovej povinnosti oprávnený použiť pomôcky, ktoré má k dispozícii alebo ktoré si zaobstará bez súčinnosti s daňovým subjektom. Z ustanovenia § 29 ods. 6 zákona č. 511/1992 Zb. podľa sťažovateľa nevyplýva, že vždy, keď daňový subjekt nesplní niektorú zo svojich zákonných povinností, je správca dane oprávnený použiť pomôcky. Je oprávnený ich použiť podľa zákona len vtedy, ak nie je možné daňovú povinnosť správne určiť. V tomto prípade však správca dane mohol daňovú povinnosť sťažovateľa správne určiť dokazovaním, čo aj učinil.

Najvyšší súd ako súd odvolací preskúmal vec a napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že rozhodnutie daňového riaditeľstva č. I/225/8620-79637/2005 zo 4. novembra 2005 v spojení s dodatočným platobným výmerom daňového úradu č. 717/230/37190/05/Han z 27. júna 2005 zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie. Podľa najvyššieho súdu bol nesprávny a predčasný záver správcu dane a daňového riaditeľstva týkajúci sa daňových výdavkov, o ktorých usúdili, že neboli preukázateľne vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie príjmov. Daňové orgány vychádzali zo zistenej právnej vady v záväzkovom vzťahu a neskúmali materiálnu existenciu výdavku, pretože tú vzhľadom na vady záväzkového vzťahu posúdili ako nerelevantnú. Najvyšší súd konštatoval, že bez ohľadu na vady v osobnom záväzkovom vzťahu, v ktorom výdavok vznikol, musí byť daňovému subjektu umožnené preukázať materiálnu existenciu daňového výdavku. Ak sú doklady o takom výdavku použité ako pomôcka, nemôžu byť vyradené iba z titulu väd týkajúcich sa záväzkového vzťahu subjektov, obsahom ktorého je výdavok ako plnenie jednej zo strán.

O náhrade trov konania odvolací súd rozhodol tak, že mu ich napriek úspechu v konaní priznal len sčasti podľa § 250k ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“).

III.

Ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Podstata námietok sťažovateľa týkajúca sa porušenia čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru spočíva v jeho nespokojnosti s výrokom o trovách konania v rozsudku najvyššieho súdu sp. zn. 3 Sžf 85/2007 (v niektorých častiach sťažnosti a v petite sťažnosti nesprávne označovaného sťažovateľom ako sp. zn. 3 Sžf 85/2008, pozn.), ktorý je podľa jeho názoru arbitrárny a z ústavného hľadiska neudržateľný.

Podľa čl. 142 ods. 1 ústavy súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach; súdy preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon.

Obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je *ratione materiae* aj právo na rozhodnutie o trovách konania, resp. o náhrade trov konania v súlade so zákonom (Robins c. Spojené kráľovstvo z 23. septembra 1997).

Rozhodovanie o trovách konania pred všeobecnými súdmi je zásadne výsadou týchto súdov, pri ktorom sa prejavujú atribúty ich nezávislého súdneho rozhodovania. Ústavný súd preto iba celkom výnimočne podrobnejšie preskúmava rozhodnutia všeobecných súdov o trovách konania, keďže táto problematika by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer

len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich náhradu trov konania, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle.

Najvyšší súd rozhodnutie o náhrade trov konania zdôvodnil takto:

„O náhrade trov konania odvolací súd rozhodol podľa 224 ods. 1, 2 O. s. p. v spojení s § 250k ods. 1 O. s. p. a § 246c O. s. p. Žalobca mal vo veci úspech, preto mu vznikol nárok na náhradu trov konania, ktoré mu odvolací súd z dôvodov hodných osobitného zreteľa priznal sčasti, a to v rozsahu náhrady súdnych poplatkov z podanej žaloby a z odvolania, spolu 4 000,- Sk. Ďalšie náklady ako súčasť trov neboli žalobcovi priznané z dôvodov hodných osobitného zreteľa, žalobca zaviniť skutkový stav v dôsledku ktorého správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok.“

Ustanovenie § 150k OSP umožňuje súdu, aby v rámci svojho uváženia v medziach tohto zákonného ustanovenia priznal tomu účastníkovi, ktorému inak patrí náhrada trov konania, túto náhradu len sčasti. Zákon ako dôvod na použitie uvedeného ustanovenia uvádza okolnosti hodné osobitného zreteľa, ktoré zákon neuvádza ani exemplifikatívne, čo však neznamená, že tým vytvára priestor na voľnú úvahu súdu. Hranice sudcovskej úvahy sú dané účelom právnej úpravy náhrady trov konania, ktorá jej nepriznanie alebo priznanie len sčasti úspešnému účastníkovi pripúšťa len ako výnimku zo všeobecného procesného princípu zodpovednosti za výsledok sporového konania (podobne napr. IV. ÚS 248/08).

Musí teda ísť o celkom výnimočný prípad, ktorý musí byť v rozhodnutí aj náležite odôvodnený. Výnimočnosť môže spočívať tak v okolnostiach danej veci, ako aj v okolnostiach na strane účastníkov konania. Pri posudzovaní okolností hodných osobitného zreteľa treba prihliadať na osobné, majetkové, zárobkové a iné pomery všetkých účastníkov konania a tiež na okolnosti, ktoré viedli účastníkov k uplatneniu práva na súde a ich postoj v konaní.

Najvyšší súd neuviedol dostatočné dôvody, na ktorých založil svoje rozhodnutie o trovách konania. Samotná otázka zavinenia, resp. miery zavinenia účastníka za skutkový stav nebola predmetom konania a dokazovania pred všeobecnými súdmi. Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí len konštatoval túto skutočnosť (opierajúc sa o závery správneho konania) a vyvodil z nej záver o existencii okolností hodných osobitného zreteľa. Takto vyslovil záver, ktorý je pre nedostatok dôvodov nepreskúmateľný. Najvyšší súd pritom nebral do úvahy, že predmetom konania, v ktorom rozhodoval, bolo preskúmavanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného. Inými slovami, ak by žalovaný rozhodol vo veci sťažovateľa (ktorý „zavinil skutkový stav“) v súlade so zákonom, nevznikli by sťažovateľovi žiadne výdavky v predmetnom konaní. Tiež sa nezaoberal vzťahom medzi účastníkmi konania z hľadiska zásady úspechu v konaní, ako aj účelnosti trov potrebných na uplatňovanie alebo bránenie práva. Trovy vynaložené účastníkom konania v spore musia byť v príčinnej súvislosti s jeho procesným postojom k predmetu konania. Ich vynaložením sa musí sledovať procesné presadzovanie uplatneného nároku alebo procesná ochrana proti takému nároku. Zistenia súdu v týchto otázkach sa nevyhnutne musia podľa názoru ústavného súdu premietnuť do odôvodnenia rozhodnutia.

Úvaha všeobecného súdu o tom, či v danej veci sú splnené dôvody na aplikáciu § 150k OSP, musí byť v rozhodnutí všeobecného súdu riadne odôvodnená podľa citovaných princípov a zásad, pretože v opačnom prípade by mohlo ísť o postup, ktorý by mohol mať črty svojvôle. Výrok, ktorým najvyšší súd odôvodnil rozhodnutie o náhrade trov konania, že *„žalobca zavinil skutkový stav, v dôsledku ktorého správca dane pristúpil k vyrubeniu dane podľa pomôcok“*, je v rozpore s citovanými princípmi, čo má za následok porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy, a tým aj čl. 6 ods. 1 dohovoru.

V konkrétnych okolnostiach prípadu bolo podľa názoru ústavného súdu navyše potrebné zo strany najvyššieho súdu pri rozhodovaní o náhrade trov konania prihliadnuť aj na spravodlivé riešenie vzťahov medzi účastníkmi konania, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou materiálneho prístupu k výkonu súdnictva. Ak totiž najvyšší súd na jednej strane zmenil rozhodnutie krajského súdu vo výroku o preskúmaní zákonnosti postupu a rozhodnutia žalovaného, pretože považoval právny záver správcu dane i žalovaného

týkajúci sa daňových výdavkov za nesprávny a predčasný, v rozpore s ustanovením § 24 ods. 1 zákona č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov v znení platnom a účinnom v čase rozhodovania o veci (s účinnosťou od 1. januára 2004 zrušený zákonom č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov), a zároveň nepriznal celú náhradu účelne vynaložených trov konania, tak v dôsledku tohto rozhodnutia najvyššieho súdu došlo v podstate k popretiu úspechu sťažovateľa v predmetnom súdnom konaní.

Na základe uvedených skutočností ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým výrokom rozsudku najvyššieho súdu sp. zn. 3 Sžf 85/2007 z 23. októbra 2008 o trovách konania bolo porušené základné právo sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

Keďže namietaným rozsudkom najvyššieho súdu v napadnutej časti (o trovách konania) došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jeho práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde tento rozsudok zrušil (bod 2 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. novembra 2009